

ኅብረተ ሰብአዊ ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን

ኅብረተ ሰብአዊ ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን ክንብል እንከሎና አብቲ እግዚአብሔር ንወድሰብ ምስ ፈጠሮ ንእኡን ነቲ አምላኽ ዝሃቦን ብዝርከሉ ከምቲ ድላይ አምላኽ ገሩ ክመርሖ ዝርከሉ ትምህርቲ እዩ። አምላኽ ንሰብ ጽባሕ ተፈጥሮኡ እዩ ከመይ ኢሉን እንታይ ክገብር ከምዘለዎ ሓቢርዎ። እዚ አይትግበር እዚ ግበር እናበለ “ፍረዩን ተባዝኡን ንምድሪ ኸአ ምልእዎን ምላኽዎን” (ዘፍ 1፡ 28) ኢሉ ክኸድዎ ዘለዎም ጉዕዞ ሕይወት ነጊርዎም። ንኹሉ ሂቡም አሎኹ እዚ ኸአ ንጥቕምኹም ምሳይ ሓድነት ክህልወኩም ዝሕግዘኩም እዩ። እዚ ዝብለኩም እንተ ገበርኩም ኣነ ምላኹም ንሰኹም ምሳይ ክትነብሩ ኢኹም እናበለ መሪቕ እዩ ሕይወት አጀሚርዎም።

ቐ. መጽሓፍ እግዚአብሔር ካብ መጀመርያ ክፈጥር እንከሎ ሰብአይን ሰብይትን ገሩ ፈጠርዎም ይብል። እዚ ኸአ ብተፈጥሮና ማሕበራዊና ምዃና ዝገልጽ እዩ። ማሕበር ማለት ከአ ብሓንሳብ ሓደ ኮንካ ምንባር ሓደ ንሓደ ሓለፋ ዘይብሉ ኣብ ኩሉ ብማዕሪ ተሰማሚዕካ ነቲ አምላኽ ዝሃበካ ጸጋ ብሓባር ምጥቃም እዩ። ኣብ ማሕበር ሓለፋ ዝብሃል የለን እዚ እዩ አምላኽ ንኹልና ዝሃቦ ጸጋ። ሰብ እዩ ነቲ መደብ አምላኽ ክቕይር ጀሚሩ። አዳምን ሔዋንን ኃጢአት ምስ ገበሩ ሓደ ንሓደ ክውንጅል እዩ ጀሚሩ ጥልመት ምጥርጣር ክፍኣት ፍቕሪ ምጥቃል መጺኡ ሳዕበኑ ኸአ ኣብ ሓድነት ኣብ ክብሪ አድሕድ ምህላው ጻዕሪ አድልይዎም። እዚ ጋሻ መንፈስ ንኹልና ለኪፋና እዚ እንርእዮ ጸገማት ዓለምና መበቆሉ ኣብዚ እዩ ዝጅምር።

አምላኽ እዩ ነቲ ዝተበትከ ርክብ አምላኽን ሰብን ክዕሪ ዝደለ በዚ ኸአ ዘመነ ምጽኣት ምስ ሓለፈ ንሓደ ወዱ ልኢኹ ዕርቂ ሰማይን ምድርን ፈጠሩልና ሓዲስ ርክብ ምስ አምላኽ ገሩልና። እንተ ኾነ እቲ ሓንሳብ ዝተጎድኦ ሰብ ዝንባሌ ኃጢአትን ክፍኣትን አይሓደጎን በዚ ኸአ ሕጂ እውን ነቲ ዝንባሌኡ ከይሰምዕ ጻዕሪ አድልይዎ። ኩሉ ጊዜ ኃጢአት ከይገብር ኣብ አምላኽ ክምለስ አለዎ።

ኢየሱስ ክርስቶስ ኣብ አምላኽ ክንምለስ ዝሕግዛና ክልተ ትእዛዛት ሂቡና “ንእግዚአብሔር አምላኽካ ብምሉእ ልብኻን ብምሉእ ነፍስኻን ብኹሉ አእምሮኻን አፍቅሮ። እታ ዓባይን ቀዳመይትን ትእዛዝ እዚአ እያ። እታ እትመስላ ካልአይታ ድማ ንብጻይካ ከም ነፍስኻ አፍቅሮ እትብል እያ” (ማቴ 22፡37-39)። ናይ ቤተ ክርስቲያን ተወፋይነት ኣብ ርትዕን ሓቅን ኣብዘን ትእዛዛት ዝተመስረተ እዩ። ንዝልዓለ ሓቂ ወይ ርትዒ ምስራሕ ንሓደ ብጻይና ካብቲ ኣብ አምላኽ ዘሎና ፍቕሪ ዝዛሪ እዩ። ኩሉ ረድኢ ክርስቶስ ኣብዚ ሥራሕ ናይ እምነት ክጽመድ ጽዑዕ እዩ።

ኢየሱስ ክርስቶስ ሕይወቱ ካብ መጀመርያ ክሳብ ብሞት ዝሓልፍ ዘርአዮ ኩሉ ንወዲሰብ ኣብ አምላኽ ክመልስ። ንዝሓመመ ከሕዊ ንዝጠፍኦ ክምልስ እዩ። ኣብ ኢሳያስ አቕዲሙ “ንድኻታት ብሥራት ከበሥር ቀብእኒ፤ ንስቡራት ልቢ ኸዘንን፤ ንምሩኻት ሓርነት፤ ንእሱራት ከአ ምፍታሕ ክእውጅ ለኣኸኒ (ኢሳ 61፡1) ተነጊሩ ዝነበረ ኣብ ሕይወት ኢየሱስ ተፈጺሙ። ሰብ ካብ ኩሉ መንፈሳውን ሥጋውን ሕማም ሓውዩ ምልኣት ክረክብ እዩ ኢየሱስ ኣብ መንጎና ተወሊዱ። ሕይወት ብምልኣት ክነብር እዩ ድላዩ። ዝሳቕ ዝጠምን ዝሓምምን ዝግፋዕን ሕይወት ክቕይር ሓራ ካብ ኩሉ ዓምጽን ገፋዕን ከውጽኦና መጺኡ። ኣብቲ ኩሉ ዝገብሮን ዘስተምህሮን ዝነበርን ገሊጹ አርእዩና።

ቤተ ክርስቲያን ካብ ጽባሕ ትንሣኦ ኣስር መምህራ ተኸቲላ ንወዲሰብ ካብ ዝኾነ ሥጋውን መንፈሳውን ስቓይ ነጻ ክትገብርን ክተስተምህርን ጀሚራ። ንግፍዒ ንዓመጽ ንኹሉ ክፋኣት ንሰብ ዘሳቕን ዘዋርድን ደው ክተብል ዓው ኢላ ሰቢኻ ትሰብኽ እውን ኣላ። ታሪኽ ከም ዝሕብሮ ቀዳሞት ክርስቲያን እምነቶም ሰንክል ከየበሉ ንትምህርቲ ጎይትኦም ብምሕላው ንዓለም ብርሃን

አእትዮምላ። ብርሃን ክርስቶስ አብ ኩሉ ጸልግት ዝሰፈኖ ክቕንጥጡ ከይዶም ወንጌል ሰቢኹም። ቤተ ክርስቲያን ንመሰል ሰብን ሕጊ ኣምላኽ ክኸብር ዘይሰበኸትሉ እዋን የለን። እቲ ጸገም ሰባት ልቦም ስለ ዘትረሩ ክሰምዑ ስለ ዘይደልዩ ሕሉፍ ሓሊፍዎም ነቲ ግልጽት ኣምላኽ እዋን ንኹሉ ዘጸብቐልና ሓዲጎም ናቶም ሕጊ ኣልቦ እግዚአብሔር ክነግስ እንርእዮ ዘሎና ፍሪ ጥልመት ወዲ ሰብ እዩ።

ሰብ ንኣምላኽ ካብ ልቡ ምስ ኣውጽኦ ግዙእ ሰይጣን ኮይኑ ንኸፍኣት ልዕሊ ኹሉ ንኸብሪ ሓውን ሓፍቱን ከበላሹ ምስጸዓሪ እዩ። ሰይጣን ዝተዓወተሉ ሰብን ህዝብን ኣብ ምዝራግን ምግፋዕን ወሬሩ ንርእሱ ሰላም ስኢኑ ንኻልኣት ሰላም ይከልእ። ኣብዚ እያ ቤተ ክርስቲያን ደው ኢላ ስለ እትገንገሕ ትጽላእ ትሳደድ ኣብ ገለ ሞት እውን ይእወጃ እንተ ኾና “ኣናቅጸ ሲኦል እይሄይልዋ” ኢሉ ተስፋ ስለ ዝሃባ ትሳቕ ትሓምም ትዝሕል ትኸውን ኣይትመውትን እያ። ዓው ኢላ ኣብ ሕብረተ ሰብ ዝተመዓራረየ ሕግን መሰልን ክህሉ፣ ካብ ድቂ ጽንሲ ኩሉ ሰብ ናይ ምንባርን ነጻነትን ክብርን መሰል ክህልዎ ትምጉት፣ ተረድእ ትጽሊ እውን።

እዛ እንነብራ ዓለም በብእዋኑ ዝተፈላለየ ውግእ ግፍዒ ዓመጽ ኣብ ልዕሊ ደቂ ሰብ ዝተፈጸማ እያ። ሰብ ከም ኣቕሓ ተራእዩ ክሸየጥን ክልወጥን ንባርነትን ንዓዲ ጓናን ክስደት ተራእዩ። ድኻታት መበለታት ሕፃናት ናባዩ ዘይብሎም ብዝተፈላለየ መገዲ ክዋረዱን ሰብን ናይ ምጂኖም መልክዕ ሃሲሱ ዝተራእየሉ ኣብ ታሪኽ ብዙሕ ሓሊፉ እዩ። ኣብ መንጎ እዚ ኹሉ ግፍዒ ቤተ ክርስቲያን ኣብ ክንዲ ኩሎም ግፋዓት ክትዛረብ ተራእያን ተሰግዓን፣ ኣብዙሓት ሃገራትን ኣሕዛብን ብሳላ ቤተ ክርስቲያን ጩራ ሰላምን ምዕባሌን ኣትይዎም ተቕይሮም ሰላም ፍቕሪ ነጊስዎም ኣሎ።

ቤተ ክርስቲያን በብእዋኑ ንግዚኡ ብዝምልከት ብጽሑፋትን ብትምህርትን ብቃልን ምእንቲ መሰልን ነጻነትን ወድሰብ ኢላ ኣዋጃታት ኣውጺኦ። **ሓደ ካብቲ ብዙሕ እዚ ኅብረተሰብኣዊ ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን ዝብል እዩ።**

ኅብረተሰብኣዊ ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን ኣብቲ እዚአብሔር ንሰብ ክፈጥሮ እንከሎ ሕብረተ ሰብኣዊ ገሩ እዩ ፈጠርዎ ዝብል እዩ መሰረቱ። ኣምላኽ ሕብረት ወይ ሓድነት ናይ ሰለስተ መለኮታውያን ኣካላት ካብ ዘለዓለም ዘለዉ ኣብ መንግሥም ብፍቕሪ ዝተኣሳሰሩ እዮም። ሰባት ብኣምሳል ስላሴ ዝተፈጥሩ እዮም። ናይ ብሕትና እናነበርና ናይ ኣምላኽ ዓላማ ዝኾነ ናይ መጨረሻ መደብ ሕይወትና ዝኾነ ምስ ኣምላኽን ኣብ ነነድሕድናን ብሓድነትን ክነብር ኣይክክልን እዩ። ኣብ ሓቀኛ ሓድነት ምስ ኣምላኽ ነነድሕድናን ክህልወና እንተ ኾይኑ ኣብ ፍቕርን ሓቅን ዝተመሰረተ ክኸውን ኣለዎ።

ነዚ መሰረታዊ ሓቂ ክንርዳእ ካብ መጀመርያ ኅብረተ ሰብኣዊ መደብ ኣምላኽ ንደቅሰብ፣ ኅብረተሰብ ሰብኣዊ መደብ ኣምላኽ ኣብ ምድሓን ቀዳሞት ወለድና ኣዳምን ሔዋንን ድሕሪ ውድቀቶም። መንነት ቤተ ክርስቲያን ከም ኣብ ፍቕሪ ዝተጠምረተ ሓድነትን ከም ሓቀኛ ማሕበርን ክንርኢ ኣሎና።

ምንጩ ትምህርቲ ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ብዛዕባ ኅብረተሰብኣዊ ትምህርቲ ኣብ ቅዱስ መጽሓፍ እዩ። ብሉይ ኪዳን ዝተፈላለየ ብዛዕባ ማኅበራዊ ነገርት ይዛረብ። ዓሰርተ ትእዛዛት እንተ ረኣና ኣብ ትምህርቲ ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ዓቢ ተራ ተጻዊቶም። ብዙሓት ሊቃውንቲ ከም ዝብልዎ ዓሰርተ ትእዛዛት ኅብረተሰብን ውልቀሰባትን ከመይ ኢሎም ክነብሩ ከም ዘልኣም ንምሕጋዝ እዮም ተዋሂቦም ይብሉ። ብሉይ ኪዳን ግለሰባት ኣባላት ሕብረተሰብ ስለ ዝኾኑ ኣብውሽጢ ኾይኖም ብዛዕባ ፍትሕን መሰላትን ክዓዩ ከም ዝግባእን ኣብ ብዙሕ ንረክብ። ኣብ

መጻሕፍቲ ነብያት እውን ብፍሉይ መገዲ ንድኻታትን መበለታትን ዘኸታማትን ወጻእታቸታትን ብፍሉይ ክግደሱሎም ንርኢ። ንኣብነት ኣረጣን ዝኾነ ወለድ ምውሳድን ክልኩል እዩ። ኣብ ዘጽኣት ኣብ ሕይወት ወድሰብ ናይ ስራሕ ተራ ገሊጹ ይዛረብ።

ኣብ ኣዲስ ኪዳን ብዙሕ ከምዚ ዝኣመሰሉ ንረክብ። ብፍላይ ኣብ ሃብቲ ዘሎ ፈተናን ድንገታትን ይዛረብ። ኣብቲ ኢየሱስ ናይ ቄሳር ንቄሳር ናይ ኣምላኽ ንኣምላኽ ዘስተምሃሮ ንኣምላኽ ዝግባእ ንኣምላኽ ንንጉሥ ዝግባእ ከኣ ንንጉሥ ገሊጹ ከምኡ ናይ ሃገርን ኣምላኽን ግቡእ ከመይ ዝበለ ክኸውን ከምዘለዊ ገሊጹ።

ኣብተን ቀዳሞት 1000 ዓመት ቤተ ክርስቲያንን መራሕታን ኣብቲ ብቀጥታ ኣብ ሕይወት ደቂ ሰብ ዝገነፍ ዝነበረ እዮም ዘተኩሩ ነሮም። ቅ. ኣጎስጢኖስ ኣብቲ ከተማ ኣምላኽ The City of God ኣብ ዝብል መጽሓፍ ኣብ መንጎ መንፈሳውን ዓለማውን ነገራት፣ ኣብ መንጎ ሃገርን/ መንግስትን ቤተ ክርስቲያን ዘሎ ርክብ ዝገልጽ ንቕድሚት ከም ዝኸደ ዝሕብር ከም ዝተኣታተወ ንርኢ። እዚ ኣብ መንጎ መንግስትን ቤተ ክርስቲያን ዘሎ ርክብ ንብዙሓት በዳሂ ሕቶ እዩ ነሩ። በዚ ኸኣ ጉዳያት ፖሊቲካ፣ ንግዲ፣ ስድራ ብብዝሕን ብተገዳስነትን ይዛተዩሉ ነሮም። ንውጹዓትን ድኻታትን ብዝርኢ ቤተ ክርስቲያን ብዝያዳ ኣድህቦ ሂባ ትዓየሉ ከምዝነበረት በብዘመኑ ዝነበረ ጽሑፋት ይገልጽ። ኣብዚ እዋና እውን እዚ ብዝያዳ ይዝረበሉን ይካትዓሉን ዘሎ ጉዳይ እዩ።

ኣብ ምጅማር ካልኣይ ሸሕ ዓመት ናይ ልዑል ትምህርቲ ማለት ይኮሸርሲታት ምምጽኡ ሳይንሳዊ ፍልጠን ብፍላይ ብዛዕባ ትምህርተ መለኮትን ሕግን ብዝያዳ ተገዳስነት ተራእዩ። ኣብ ማእከላይ ክፍለዘመን (Medieval Scholasticism) ኣብ ዩኒቨርሲታት ዝያዳ ኣትኩሮ ኣብ ኣገባብ ዝሓዘ ኣቀራርባ ክተኣታቶ ጀሚሩ። ኣብዚ ብዝያዳ ዝጸለወን መሰረት ኩሉ ዘትሓዘን እቲ ብቅ. ቶማስ ብዓል ኣኩሩኖ (1225-1274) ዝነበረ ደሞኒካዊ ፈላጊ ዝተገልጸ እዩ። ኣብቲ Summa theologiae ዝብል ጽሕፉ ብደቂቕ ብዛዕባ ሞራላዊ ትምህርቲ መለኮት ወይ ኤቲክስ ከም ክፍሊ ናይ ኩሉ ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን ኣቕሪቡ የምህር። ካብዚ ንድሓር ብዙሕ ግሉጽ ክትዓትን ሳይንሳዊ ኣቀራርባ ዝሓዘ ክምዕብል ጀሚሩ።

ቅ. ቶማስ ትምህርቱ ኣብቲ ናይ ኣሪስቶተል ትምህርቲ መሰረት ገሩ ክርስቲያናዊ መልክዕ ኣትሒዞ ንትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን ኣብ ኅብረትሰብኣዊ ቅርጺ ከትሕዞ ጀሚሩ። ክርስቲያናዊ ርድኢት ንሓደ ሰብ ከም ኣደ ፍሉይ ንበይኑ ዘይኮነ ከም ክፍልን ኣባልን ሕብረተሰብ ርክብ ዘለዎ፣ ምስ ካልኣት ክነብርን ክሰርሕን ኣብቲ ቀንዲ ናይ ማሕበር ናይ ስድራ፣ ቤተ ክርስቲያን፣ ብገፊሑ ኣብ ኩሎም ሕብረተሰብኣዊ ማሕበራታን ሃገርን ክዋሳእ ዘለዎ ገሩ ይገልጻ። ክርስቲያናዊ ርድኢት ብዛዕባ ወዲሰብ ቅ. ቶማስ ካብ ኣሪስቶታላዊ ኣተሓሳስባ ወሲዱ ሰብ ማሕበራውን ፖሊቲካውን እዩ ብባህሪኡ ይብል። በዚ ምክንያት ከኣ ሃገር ወይ መንግስቲ ባህርያዊ ግድነት ብመሰረቱ ጽቡቕ ኣብኡ ግለሰብ ብባህሪኡ ኣብኡ ምልኣትን ዕግበትን ዝረኽቡሉ እዩ። ቅ. ቶማስ ብዛዕባ ፍትሒ ነቲ ኣብ ትምህርቲ ኣሪስቶተል ዘሎ ርድኢት ይወስድ። ኣብዚ ፍትሒ ንዝብል ብዛዕባ ግለሰብ ዘይኮነ ርክብ ግለሰብ ምስ ሕብረተሰብ ከምኡ ሕብረተሰብ ምስ ግለሰብ ዝህሉ ርክብ እዩ። ቅ. ቶማስ ብዝያዳ ካብቶም ካልኣት መለኮታውያን ኣይላት ኣብ ፍትሒ ብዝያዳ የተኩርን ይገልጽን። እዚ ነቲ መሰረታዊ ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን ብዛዕባ ኅብረተሰብ ዝርኢ ጸልይዎን መሰረት ኮይንዎን።

ትምህርቲ ቅ. ቶማስ ኣብቲ ናይ መጀመርያ ኣብ 13 ክፍለ ዘመን ብብዙሓት ተቐባልነት ኣይረኽቡን ነሩ ኣብ ምጅማር 16 ክፍለ ዘምን ግን ብሓደ ኣብ ዝተፈላለያ ሃገር ኣብ ጀርመን

ጣልያን ፈረንሳይ ብሔረ ተሓድሶ ፈጠሩ ጀሚሩ። ብዙሓት ብግዚአም ዝነበረ ፖሊቲካዊ ወይ ናይ ሕገ ጸገማት ብመንጽር ትምህርቲ ቅ. ቶማስ እናረአዩ ክፍትሕዎ ጀሚሮም።

ድሕሪ ናይ ከኒሻ ምምጻእ ድሕሪ ጉባኣ ትረንት ካቶሊካዊ ሞራላዊ ትምህርቲ መለኮት ብሓፈሻ ኣብ ውሽጣዊ ሕይወት ቤተ ክርስቲያን ዘተኮር ክኸውን ጀሚሩ። ነዚ ጸገም ንምፍታሕ ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ብዝያዳ ዘናዝዙ ኣተኣታትያ መምርሒታትን መጻሕፍትን ብዝያዳ ክዝርጋሕ ጀሚሩ። ቤተ ክርስቲያን ብዛዕባ ኃጢአትን ኅብረተሰብአዊ ስነምግባር ብዝርኢ ብዝያዳ ኣተኣታትያ።

18ን 19 ክፍለ ዘመን።

18 ክፍለ ዘመን ብዝያዳ ዝፍለጠሉ Enlightenment ብዝያድ ዕብየት ዘርአየሉ ኣትኩርኡ ኸኣ ኣብ ግለሰብን ሰብአዊ ነጻነትን እዩ። እዚ ዕብየት ኣእምሮ ጊዜ ንካቶሊካዊ ኅብረተሰብአዊ ትምህርትን ማሕበራዊ ሕይወትን ልዕሊ ኹሉ ኣብ ፖሎቲካዊ ስነሓሳብን ግብራውነትን ዓቢ ጽልዋ ገርሉ። ኣብ 18ን 19 ክፍለዘመን ዘተ ኣብ ፖሊቲካዊ ሓርነት ይካየድ ነሩኣብ መጨረሻ ግን ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ነቲ ናይ Enlightenment ኣተሓሳባ ክትቋወም ጀመራ። እቲ ጸገም ቤተ ክርስቲያን ኣብቲ ኣብ ውልቃዊ ሰብአዊ ነጻነትን ሰብአዊ ዝብል ሓሳብ ጨረሹ ካብ ኣምላኽን ሕገ ኣምላኽን ስለ ዝበተኹ ነጺጋቶ። ኣብዚ ከኒሻን እዞም Enlightenment ሓደ ዓይነት ኣተሓሳብ ስለ ዘልኦም ነጺጋቶም ምኽንያቱ ከኒሻ መጀመርያ ኣብ ነጻነት ኣማናይ ኣተኩሮም ነቲ ወልቀሰብ ካብ ርክብ ምስ ቤተ ክርስቲያንን ትምህርታን ይቐርጽዎ። ከኒሻ ንሕልናን ንነጻነት ግለሰብ ልዕል ብምባል ንሃይማኖታዊ ነጻነት ከም ሰብ ክርእይዎ ጀሚሮም። ፍልስፍናዊ ሊቤራሊዝም ኣብ ነጻነት ግለሰብን ኣብ ኃይሊ ኣእምሮ ወዲ ሰብ ዝያዳ ይጸቅጥ፣ ክልቲኦም ርክብ ምስ ኣምላኽን ሕግን ተፈልዮም። ፖሊቲካዊ ሊቤራሊዝም ናይ ውልቀሰብ ሃገራውነት ብዝያዳ እናጸቐጠ ነቲ ብዝበዝሑ ዝተመርጸ የተኩርን ነቲ ብኣምላኽ ዝተሞህበ ሕገ ቁምነገር ኣይህበን። ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ነቲ ብናዕቢ ፈረንሳይ ዝተፈጸመ ግህሰት ኣበርቲዓ ተቐውማቶ፣ ምኽንያቱ ኣልቦ ኣምላኽ ትምህርቱ፣ ስነምግባቱ፣ ንብረት ቤተ ክርስቲያን ምውራሱ፣ ከምኡ ኣብ ልዕሊ ካህናት ዝተኣወጀ ሲቪላዊ ሕገ ክመሓደሩ ዝብል ኩሉ ነጺጋቶ፣ ብተሪር ተቐዊማቶ በዚ ከኣ ነቲ ዝወደቐ መንግስቲ ደጋፊት ነራ። ር.ሊ. ጳ. ፕዮስ ፱ይ ኣብቲ Syllabus of Errors ብ1864 ዝጸሓፍዎ ቤተ ክርስቲያን እትቋወም ኩሉ ናይ Enlightenment ኣተሓሳባ ብሓፈሻን ደመኩራሲ ብፍላይን ተገሊጽ ንረኽቦ።

ኣብ መፋርቕ 19 ክፍለ ዘመን ቁጠባዊ ሕቶ ብቐዳምነት ክመጽእ ጀሚሩ እዚ ኸኣ ምስ ምምጻእ ኢንዱስትሪያዊ ናዕቢ Industrial Revolution ርእሰማላውነት ዝደልደሉን ምዝመዛ ኣብ ሸቃሎ ዝተራእየሉ እዋን እዩ። ቤተ ክርስቲያን ብብዙሓ መገዲ ነዚ ሓዲስ ተርእዮን ኣገባብን ክትቋወም ተገዲዳ። ብዝሓዕባ ሓዋርያዊ ወይ ጉስነታዊ መዳይ ጉዳይ ሸቃሎ ቀዳማይ ኣድህቦ ክውሃቦ ጀሚሩ። ኣብትን እንዳስትሪ ክምዕብለለን ዝጀመራ ከተማታት ብዙሓት ካቶሊካውያን ከም ኩሉ ህዝቢ ክህብትሙን ክሰርሑን ኣብ ከተማታት ክጉዳዙ ጀሚሮም። እዚአም ሓደስቲ ሰራሕተኛታት መሰል ዝብሃል ኣይነበሮምን ንቲ ቦቲ እዋን ዝነበረ ናይ ዕዳጋ ሕይወት ቀንዲ ኣድለይቲ እዮም ነሮም። ደመዝ፣ ሰዓታት ስራሕ፣ ብማሕበር ተጠርፎም ክሰርሑ፣ ኣብ ስራሕ ዝኾነ ጉድኣት እንተ ገጠሞም ዝኾነ እንኹራንስ ኣይነበረን፣ ካብ ስራሕ እንተ ወጹ መሰል ኣይነበረን። ብዙሓት ካህናት ቆሞሳት ምስቶም ኣብ ከተማ ዝነበሩ ድኻታት ክጽግዑ ክሕግዙ ተራእዮም።

ኣብ መንጎ ምሁራት ዝወዳደር ሓሳባትን ኣቀራርባን ክርኣ ጀሚሩ። ካቶሊካውያን ነዚ ርእሰማላውነት ከም መቐጻልታ ናይ Enlightenment ክርእይዎ ጀሚሮም። ቁጠባዊ ሊቤራሊዝም ንውልቀሰባት መኽሰብ ምእንቲ ክረኽቡ ዝደለይዎ ክገብሩ ና ካልእ ወጽዓ ወይ መሰል ብዘየገድስ

ከፍቅድ ጀሚሩ። ሰብ ቁጠባዊ ምዕባሌ እምበር አብ መሰል ሰብ ዘተኩር አይኮነን። እዚ ርድኢትን አካይዳን ንብዙሃት ካቶሊካውያን ከሰክፎም ጀሚሩ ምክንያቱ ሓዲስ ተርእዮን አገባብን ስለ ዝኾነ።

ካቶሊካውያን ነቲ አብ ማእከላይ ዘመን ዝነበረ አተሓሳስባን ምዕባሌን የተኩሩ ነሮም፤ ምክንያቱ ማሕበራዊ ሰብ አብ ስሩዕ ሕብረተሰብ ዝብል ዝለዓለ መግለጺ ናይ ኩሉ ስለዝኾነ። አብዚ ዘመን ሊበራሊዝም፣ ውላቃውንን ንኦይ ጥራሕ ዝብል አይነበረን። ኩሎም ክርስትያን አብ ሓደ ሓቀኛ ክርስትያናዊ እምነት ዝሓበሩ ናይ ነፍሲ ወከፍ ሕይወት እተፍቅድን ናይ እዋኑ ባህሊ ዝሕሉን እዩ ነሩ። ነጋውስን መራሕትን ሓላፍነቶም ንአምላኽን ሕግን ምምእዛዝ ከም ዝኾነ ይፈልጡ ነሮም። ተጣባቓትን ሓለውትን ናይ ድኻታት፣ ዝጉማትን፣ መበለታትን ዘክተማትን ከም ዝኾኑ ይፈልጡ ነሮም። ማሕበራዊ ውህደት አብቲ አካይዳን ስርዓትን ይግለጽ ነሩ። ሰባት ንግላዊ ሃብቲ ክድልቡ ዘይኮነ ንጥቕሚ ኹሉ ዝዓለመ እዩ ነሩ። አብዚ እውን መብዝህትኡ ብሕርሻ ዝነበር አብ ሃንቲ ንእሽቶይ ዓዲ ብሓባር ቤተ ክርስትያን አብ ማእከሉ ሃኒጹ ብሰላም ዝነበር ዝነበረ እዩ። ንብዙሓት ካቶሊካውያን እዚ እቲ ዝበለጸ ክርስትያናዊ ሕይወት ዝነበሮ ምዃኑ ይገልጹ። ጸገም ክመጽእ ዝጀመረ ሰብ አብ ከተማ ብብዝሒ ክነበር ምስ ጀመረ ውላቃውንት ጀሚሩ፣ ሰብ ንርእሱ ጥራሕ ክሓስብ ሃብቲ ድልብ ዝብል ርድኢት አሕዲሩ።

አብዚ ኩነታት እንከሎ ማሕበራውነት Socialism ካልእ ዝወዳደር ርድኢቶላምን ፍልስፍናን ከተአታቱ ጀሚሩ። ካርል ማርክስ ዝተባህለ ነቲ ብእዋኑ ዝነበረ ግፍዒ ሰራሕተኛታት አመልኪቱ ነቲ ብእንዱትርያዊ ናዕቢ ዝመጽአ ወጽዓ ሰራሕተኛታት ክቃለስ ጀሚሩ። ካቶሊካዊት ቤተ ክርስትያን ንኹሉ ፍልስፍና ማርክስ ብፍላይ አልቦ እግዚአብሔር፣ ማተሪያሊዝም፣ Determinism ምስ ማሕበርትነት ዝተአሳሰረ ብምልኡ ትነጽጎ። እዚ አተሓሳስባ አብ Totalitarian State ገሩ ስለ ዝወስድ ቤተ ክርስትያን አይትቐበሎን። Enlightenment and Socialism ክልተ ተጻረርቲ እዮም፣ ካቶሊካዊ አረአእያን አብ መንጎ ክልቲኦም ዘሎ እዩ። ቤተ ክርስትያን አብ ትምህርቲ ቅ. ቶማስ መሰረት ገራ ነቲ ሰብ ማኅበራውን ፖሊቲካውን እዩ ዝብል እዩ፣ በዚ ኸአ ካብ ናይ ሊበራላውን ማሕበርትነትን ጸገማት ይድሕን።

ካቶሊካዊ ኅብረተሰብአዊ ትምህርቲ ደረጃ ብደረጃ ትምህርቲ ካቶሊካዊት ቤተ ክርስትያን ብዛዕባ ማሕበራዊ ነገራት ዝርኢካብ Rerum novarum “ኩነታት ስራሕ እትብል” ብር.ሊ.ጳ. ልዮን 13 ብ1891 ዝተጻሕፈት ጀሚሩ ክሳብ አብዚ እዋና ዘለዉ ዝተፈላላዩ ጳጳሳዊያን መልእኽትታት ዘጠቓልል ኮይኑ ካልእ ጽሑፋት እውን ዝሕዘ እዩ። ብዕሊ ዝውሃብ ቆኖናዊ ቍጽሪ ንኅብረተሰብአዊ ትምህርቲ ቤተ ክርስትያን ዝርኢ የብልና ብዙሓት ግን አብቲ ነዚ ብዝርኢ ዝሰማምዑሉ እዩ። ልዮን 13 እዮም ነቲ ትምህርቲ ቤተ ክርስትያን ዝነበረ ብጽሑፍ አብ ኩሉ ከምዝበጽሕን ዝጀምርን ዝገበሩ። አብ ጊዜ ልዮን 13 እንዱስትሪ ዝጀመረሉ ሰራሕተኛታ ብብዝሒ ዝተራእዩሉ ዓለምና ብሓዲስ ተርእዮን ምዝመዛን ዝተራእየሉ ስለ ዝኾነ ንእኡ ብዝርኢ ክጽሕፉን ክምህሩን ግድን እዩ ነሩ።

ጽሑፋት ካቶሊካዊ ማሕበራዊ ትምህርቲ

ዕላዊ ቍጽሪ ወይ ቆኖና ጳጳሳዊ ደኩመንት ዝውሃበና የለን። ብሓጸሻ ግን እዞም ዝስዕቡ ጽሑፋት ንረክብ።

- 1. Rerum novarum “ኩነታት ስራሕ (1891 ር.ሊ.ጳ ልዮን 13
- 2. Quadrogesimo anno “ድሕሪ 4 ዓመታት (1931 ፕዮስ 11።

3. Mater et magistra “ክርስቲናን ማሕበራዊ ምዕባሌን” (1961) ዮሐንስ 23።
4. Pacem in terris “ሰላም አብ ምድሪ” (1963) ዮሐንስ 23።
5. Gaudium et spes “ፍሥሐን ተስፋን” ፪ይ ቫቲካን (1965)።
6. Dignitatis humanae “ሰብአዊ ክብሪ” ፪ይ ጉባኤ ቫቲካን (1965)።
7. Papulorum progresso “አብ ምዕባሌ ሕዝቦ” (1967) ጳውሎስ ፯ይ።
8. Octogesima adveiens “ጽዋዔ አብ ተግባር መበል 80 ዓመት “ኩነታት ስራሕ” ጳውሎስ ፯ይ።
9. Justitia in mundo “ፍትሒ አብ ዓለም” (1971) ሮማዊ ሲኖዶስ።
10. Evangelii nuntiandi “ሰብከተወንጌል አብ ዘመናዊ ዓለም” 1975) ጳውሎስ ፮ይ።
11. Laborem exercens “ሕራሕ/ዕዮ ወዲሰብ” (1981) ዮሐንስ ጳውሎስ ፪ይ።
12. Sollicitudo rei socialis “ማሕበራዊ ስግኣት” (1987) ዮሐንስ ጳውሎስ ፪ይ።
13. Centesimus annus “100 ዓመት ናይ “ኩነታት ስራሕ” (1991) ዮሐንስ ጳውሎስ ፪ይ።
14. Deus Caritas est “አምላኽ ፍቕሪ እዩ” (2005) በነዲክቶስ 16.
15. Sacramentum Caritatis “ጳጳሳዊ ትምህርቲ አብ ቅ. ቀርባን” (2007) በነዲክቶስ 16።
16. Caritas in Veritate “ፍቕርን ሓቅን” (2009 በነዲክቶስ 16።
17. Lumen Fidei “ብርሃን እምነት፡ (2013) ፍራንቸስኮስ።
18. Evangelii Gaudium “ናይ ወንጌል ሓጎስ” (2013) ፍራንቸስኮስ።
19. Laudato si “ግዳሴ አብ ናይ ሓባራዊት ገዛና” (2015) ፍራንቸስኮስ።
20. Amoris Laetia “መጻዋዕታ ንቅድስና” (2016) ፍራንቸስኮስ።

አብዚ አመሪካ ንዘሎና ክልተ ጽሑፋት ካብ ጉባኤ ካቶሊካውያን ጳጳሳት ሕቡራት መንግስታት አመሪካ ዝውሰኽ አሎ።

1. The Challenge of Peace: God’s Promise and Our Response (1983). (ንሰላም ዝፈታተን)።
2. Economic Justice for all (1986) (ቁጠባዊ ማዕርነት ንኹሉ)።

እዞም ጽሑፋት እዚአም ብመልክዕ መልእኽቲ መጀመርያ አብ ኩሎም አቡናት ተሰዲዶም ድሕሪኡ ንህዝቢ ተነገሩን ተገሊፉን። ገለ ካብዞም ጽሑፋት ትሕት ዝበለ ስልጣን ወይ ክበድ አለዎም ንኣብነት እቶም ናይ ጉባኤ ጽሑፋት ልዕል ዝበሉ እዮም ካብቶም ብጳጳሳት ዝተጻሕፉ።

እዞም ጽሑፋት ነቲ ብግዚኦም ዘሎ ጥራሕ ኣይኮኑ ኩሉ ጊዜ ክንጥቀመሎምን ክንጠቕሶምን ኣሎና።

ቀንዲ መሠረታዊ ሕጊ ናይ ኅብረተሰብኣዊ ትምህርቲ ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን።

ማሕበራዊ ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን ኣብዚ ናይ ዘመና ብዝተፈላለየ እትጭነቕን ትውጦርን ዘላ ዓለምና ብዙሕ ትሕዝቶ ሃብታም ፍለጠት ብዛዕባ ቅኑዕ ሕብረተሰብን ቅዱስ ሕይወት ኣብ ምንባርን ዝሕግዝ እዩ። ዘመናዊ ካቶሊካዊ ኅብረተሰብኣዊ ትምህርቲ ኣብቲ ካብ መጀመርያ ጀሚሩ ኣብ ትምህርቲ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት፣ ጉባኤታትን ጳጳሳዊ ጽሑፋትን ዝተመሰረተ እዩ። ዕምቆትን ሃብቲ ናይ እዚ ሃብታም ባህሊ ብቀጥታ ነቲ ጽሑፋት ብምንባብ ክንርዳእ ንክእል። እምብኣር ንኹሉ ጽሑፋት እንተ ኣንብብና ኣብዞ ዝሰዕቡ ቀንዲ ነገራት ዘተኮረ እዩ።

1. ክብሪ ወድሰብ Human Dignity: ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ሕይወት ወዲ ሰብ ቅዱስን ክቡርን እዩ ኢላ ትኣምን። ክብሪ መሰል ወይ መንነት ሰብ መሠረት ናይ ሞራላዊ ጠመት ንሕዝቢ እዩ። እዚ እምነ መሰረት ናይ ኩሉ መምርሒ ወይ ሕጊ ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን ንኅብረተ ሰብኣዊ ትምህርቲ ዝርኢ እዩ። ክብርን መሰልን ሰብ ሎሚ ብዝተፈላለየ ይጥቃዕን ይዋረድን ኣሎ ጥንሲ ምስዳድ (abortion)፣ ግልግላዊ ኣቀታትላ (euthanasia)፣ ዝተፈላለየ መገድታት ሕይወት ሰብ ኣብ ሓደጋ ኣሎ cloning, embryonic stem cell research, መቕጻዕቲ ሞት ዝእመሰሉ። ኣብ ጊዜ ውግእ ኣብ ሰላማዊ-ያን ምትኳር፣ ግብረ ሸበራ እዚ ኹሉ ክፋ-እን ንክብሪ ወዲ ሰብ ዝግህስ እዩ።
2. ምሕበርን ሓባራዊ ጽቡቕን Community and the Common Good: ሰብ ክቡር/ ቅዱስ ጥራሕ ኣይኮነን ማሕበራዊ እውን እዩ። ንሕብረተ ሰብና ከመይ ገርና ከም እንሰርዖ ኣብ ቁጠባን ፖሊቲካን፣ ኣብ ሕግን መምርሒታትን ብቀጥታ ንክብሪ ወዲ ሰብን ንተክእሎታቱን ኣብ ማሕበርን ክዓቢ ይጸልዎ እዩ። ቤተ ክርስቲያን ተራ መንግስትን ካልኣት ተቋማትን ሕይወትን ክብርን ወዲ ሰብ ንምሕላውምን ኣብ ናይ ሓባራዊ ጥቕሚ ከም ዝውዕል ምግባር እዩ።
3. መሰላትን ግቡኣትን Rights and Responsibilities: ካቶሊካዊ ትውፊት ዝምህሮ ክብሪ ወዲ ሰብ ዝሕሎን ጥዑይ ሕብረተሰብ ክፍጠር ዝክእል መሰላት ወዲ ሰብ እንተ ተሓለዉን ኩሉ ግቡኣት እንተ ተማልኡን እዩ። ነፍሰወክፍ ሰብ መሰረታዊ ዝኾነ መሰል ብሕይወት ክነብርን ኩሉ ንኣደ ሰብ ዘድልዩ ነገራት ክረክብ ይግብኦ። ማዕረ ማዕር እዚ መሰላት ግቡኣትን ሓላፍነታትን ኣብ ነነድሕድ፣ ንስድራም ንብዓቢኡ ሕብረተሰብ ኣልኦ።
4. ኣትኩሮ ኣብ ድኻታትን ንኣደጋ ዝተቐልዑን Option for the Poor and Vulnerable: ሓደ ኻብቲ መሰረታዊ ፈተን ዘሎና ነቶም ድኻታትን ንኣደጋ ዝተቐልዑን ብከመይ ንሕዞም። ሕብረተ ሰብ ኣብ መንግኡ ብምቕቓልን ብምፍልላይን፣ ሃብታምን ድኻን ብምዃን ዝፍለጥ ዕጭኡ ከምቲ ኣብ ማቴ 25፣ 31-46 ዘሎ እዩ። ንድኻታትን ነቶም ንዝኾነ ጸገም ቅሉዓት ዝኾኑ ኣብ ምሕጋዞም ብቕዳምነት ክንሰርዖም ይግብኣና።
5. ተሳትፎ Participation: ዝኾነ ሰብ ኣብ ናይ ሃገሩ ነገራት ማለት ኣብ ቍጠባዊ፣ ፖሊቲካዊን ባህላዊ ሕይወት ሕብረተሰቡ ክካፈል መሰሉ እዩ። እዚ መሰረታዊ ሕቶ ፍትሕን ቀንዲ ኣድላዩ ኣብ ኣብ ክብሪ ወድሰብ እዩ፣ ኩሉ ሰብ ነዚ ብዝርኢ ካሳብ እቲ ዝውሓደ ነገር ክሳተፉ ይግባእ። ንኣደ ሰብ ወይ ንገለ ሰባት ካብዝኾነ ነገር ክይሳተፉ

ምእጋድ ቅኑዕ አይኮነን አይግባእን ከአ። ጉባኤ ጳጳሳት አመራካ ነዚ ኸገልጽ እንከሎ “ዝለዓለ ጸረ ፍትሒ ንሓደ ሰብ ወይ ሰባት ደይመደይ ኢልካ ከምዘየለዉ ምርእዮም ከም አባላት ዓለት ሰብ ዘይኮኑ ገርካ ምሓዞም እዩ ይብል። ናይ ግፍዒ ግፍዒ እዩ።

6. ክብረትን መሰልን ስራሕ Dignity of Work and Rights of Work: ቍጠባ ንሰባት ከገልግል አለዎ እምበር ብአንጻሩ አይኮነን። ስራሕ ልዕሊ ክትነብር ኢልካ እትገብር እዩ። ብቐጻሊ ኣብቲ ጽቡቕ ስራሕ አምላኽ ኣብ ምፍጣር ምስታፍ እዩ። መሰል ስራሕ ክሕሎ እንተ ኾነ መሰረታዊ መሰል ስራሕተኛታ ከአ ክኸብር አለዎ። መሰል ናይ ውጽኢታዊ ዝኾነ ስራሕ አዕጋብን ቅቡል ዝኾነ ዶመዝ፣ ብማሕበር ስራሕተኛ ክጥርነፉ ንዝደልዩ ምፍቃድ፣ ብሕታዊ ንብረት ምፍቃድ ንቍጠባ ክዓቢ ምብርታዕን የድሊ።
7. ተገዳስነት ኣብ ፍጥረት አምላኽ Stewardship of Creation: አኽብሮት አምላኽ እንገልጽ ነቲ አምላኽ ዝፈጠሮ ከምቲ ንሱ ዝሃበናን ዝበለናን ዓቂብና ክንሕሉ ከሎና እዩ። ንሕና ንሰባትን ፕላነትን ክንሕሉ እምነትና ብምሉእ ርክብ ምስኩሎም ፍጡራት አምላኽ ብምግባር ክንሕሉ ይግባእ። እዚ አካባቢያዊ ጸገማት መሰረታዊ ሞራላውን ኤቲካዊ መልክዕ ክንጸግ ዘይብሉ አለዎ።
8. ሰብአዊ ሓድነት/ሕብረት Solidarity: ዓለትና፣ ሃይማኖትና ቁጠባዊ ኩነታትን፣ ስነሓሳባዊ ፍልልያትና ብዘየገድስ ኩልና ሓደ ስድራ ሰብ ኢና። ዘለውዎ ብዘየገድስ ናይ አሕዋትናን አሓትናን ሓለውቲ ኢና። ኣብዛ እናጸበበት እትኸይድ ዘላ ዓለም ንሓውኻ ምፍቃር ዓለም ለኻዊ መልክዕ እናሃዘ ይኸይድ አሎ። ቅ. ጳውሎስ ፯ይ ኣብ ዝመሃርዎ “ሰላም እንተ ደሊኻ ፍትሒ ስርሕ” ይብሉ። ወንጌል ገበርቲ ሰላም ክንከውን ይነግረና። ኣብ ኩሎም አሕዋትና ዘሎና ፍቕሪ ሰላም ኣብዛ ብህውከትን ዓመጽን ጸብእን ተኸቢባ ዘላ ዓለም ሰላም ክነተባብዕ ይሓተና።
9. ተራ መንግስቲ Role of Government: ማሕበራውያን ፍጥራት ስለ ዝኾና ሃገር ንሰብ ባህርያዊት እያ። ስለዚ ሃገር አውንታዊ ዝኾነ ሞራላዊ ስራሕ አለዎ። ሃገር ክብሪ ወዲ ሰብ ክዓቢ፣ መሰል ሰብ ክሕሎን ሓባራዊ ጽቡቕ ነገር ክህነጽ መጋበርት እያ። ዓላማ ሃገር ደቂ ሃገር ንሕብረተ ሰባም ግቡኣም ክፍጽሙ ምሕጋዝ እዩ። ኣብ ሓንቲ ዝተፈላለዩ ሕብረተሰባት ዝነብሩ ሃገር ንኹሉ ብማዕሪ ክትሕግስ ቀሊል ስለ ዘይኮነ ግለ ሰባት ንመንግስቲ ሓገዞምን ሓላፍነቶም ብምግባር ክሕግዙ ይግባእ። ከም መምርሒ ምሕጋዝ princiol of subsidiarity ብግቡ ክሳብ ዝኾነ መንግስቲ ዝውሓደ ሓገዝ እዩ ከበርክት ዘለዎ። ባእሎም ክገብርዎ ንዘይክአሉ ጥራሕ እዩ መንግስቲ ኢዱ ክእቱ ዝኸእል።
10. ምትብባዕ ሰላም Promotion of Peace: ካቶሊካዊ ትምህርቲ ሰላም ከም አውንታዊ ተግባር ግብሪ ዝተሓወሶ ሓሳብ ገሩ ይርእዮ። ቅ. ዮሐንስ ጳውሎስ “ሰላም ውግእ ዘይብሉ ማለት አይኮነን። ሓድሕዳዊ ምክንብባር ዘለዎ፣ ኣብ መንጎ ህዝብን መንግስታትን ተአምኖ ዘለዎ፣ ምትሕብባርን ቀያዲ ስምምዓትን ዘድልዮ እዩ” ይብሉ። ኣብ ካቶሊካዊ ትምህርቲ ኣብ መንጎ ሰላምን ፍትሕ ጥቡቕ ርክብ አሎ። ሰላም ፍሪ ፍትሒ/ሓቂን ኣብ ዓቀኛ ሕጊ ኣብ መንጎ ደቂ ሰብ እትርከብ እያ።

ኅብረተሰብአዊ ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያን ሕጽር ብዝበለ ኣብዘን ኣብ ላዕሊ ተጠቒሰን ዘለዎ ሃሳባት መሰርት ብምግባር ግፍሒ ብዝበለ ቡብእዋኑ ምስ ግዚኡ ብምትሕሃዝ እትምህር እዩ። እዚ ብዕምቆት ክንርድኦ ነቲ ዝተፈላለዩ ጽሑፋት ክንንብቦን ክንርድኦን አሎና።

አብ ኩሉ ልብና ከፊትና ክንፈልጥ እንከሎና ትምህርቲ ቤተ ክርስቲያና ብዝያዳ ይበርሃልናን
ንሕይወትና መምርሒ ኸኾነና ይክአል። አምላኽ ብጸግኡ ይሓግዘና።

አባ ንጉሠ ፍሥሐ